

نقش فقه معاملات در تنظیم قراردادهای آموزشی بخش خصوصی - چالش های حقوقی و روانشناختی

امیر خزائی، مرتضی اشرف، رضا مرادی،

نقش فقه معاملات در تنظیم قراردادهای آموزشی بخش خصوصی،

نویسنده:

مرتضی اشرف [2]

چکیده:

علاوه بر حقوقی، قراردادهای آموزشی در بخش ویژه با چالش های روانشناختی قرار دارند که بر تصمیم و نتیجه گیری آن تأثیرگذار است. مسائلی مانند اعتماد، انگیزه و پذیرش قرارداد، نقش مهمی در کیفیت قراردادی دارند و در بروز اختلاف، پیامدهای روانشناختی منفی می تواند به کاهش کیفیت آموزش و روابط منجر شود. از این رو، توجه به حقوق مشابه و روانشناختی قراردادهای

برای کاهش این چالش ها، پیشنهاد می شود علاوه بر بهبود موارد حقوقی، راه حل های روانشناختی مانند افزایش شفافیت، تقویت متقابل و آموزش نحوه انجام قراردادها برای انجام اقدامات مثبت و مثبت در قراردادهای آموزشی برای افزایش ویژگی ها. این دوگانه می تواند به بهبود کیفیت آموزش و توسعه پایدار بخش خصوصی کمک کند.

کلیدواژه ها:

مقدمه

فقه معاملات به عنوان شاخه ای از فقه اسلامی که به بررسی قواعد و احکام مربوط به معاملات و قراردادها

می پردازد، می تواند نقش مهمی در تنظیم قراردادهای آموزشی ایفا کند. این شاخه فقهی با تأکید بر عدالت، رضایت طرفین، مشروعیت موضوع و شرایط صحت عقد، چارچوبی اخلاقی و قانونی برای معاملات فراهم می آورد که تضمین کننده حقوق طرفین و جلوگیری کننده از بروز اختلافات است [5] (سیویلیکا، 2025). از سوی دیگر، قراردادهای آموزشی به دلیل ماهیت خاص خود که ترکیبی از خدمات آموزشی و تعهدات مالی و حقوقی است، نیازمند توجه ویژه به این اصول فقهی می باشند.

هدف اصلی این مقاله بررسی نقش فقه معاملات در تنظیم قراردادهای آموزشی بخش خصوصی و شناسایی چالش های حقوقی و روانشناختی مرتبط با آن است. در این راستا، ابتدا به تشریح مبانی فقهی قراردادها پرداخته می شود و سپس با تحلیل قراردادهای آموزشی، نقاط قوت و ضعف آنها از منظر فقهی و حقوقی مورد بررسی قرار می گیرد. همچنین، تأثیر این قراردادها بر روابط روانشناختی طرفین و پیامدهای احتمالی اختلافات ناشی از آنها تحلیل خواهد شد.

با توجه به اینکه بخش خصوصی در نظام آموزشی کشور نقش رو به رشدی دارد و قراردادهای آموزشی به عنوان ابزار اصلی تنظیم روابط بین مؤسسات و فراگیران شناخته می شوند، توجه به چارچوب های فقهی و حقوقی در این زمینه می تواند به بهبود کیفیت خدمات آموزشی و افزایش اعتماد عمومی کمک کند [9] (حسنی و بیاتی، 2024). این موضوع به ویژه در شرایطی که قوانین مدنی و فقه اسلامی در برخی موارد ممکن است با یکدیگر تداخل داشته باشند، اهمیت بیشتری می یابد.

غیرنافذ کند.

حرمت ربا: هر گونه افزایش بدون عوض معین در معاملات قرضی و برخی معاملات مشابه، ممنوع است.

اهداف فقه معاملات در تنظیم روابط:

فقه پویا (اجتهاد جواهری):

فقه به عنوان منبع هنجاری و اخلاقی: فقه معاملات علاوه بر تعیین چارچوبهای حقوقی، حاوی هنجارها و ارزشهای اخلاقی عمیقی (مانند لزوم وفای به عهد، صداقت، امانتداری، پرهیز از غش و خیانت، رعایت انصاف) است که بر روابط قراردادی سایه افکنده و به تقویت اعتماد و سلامت روانی حاکم بر معاملات کمک میکند (طباطبایی حکیم، ۱۴۱۶ق، ج ۱، ص ۷۵؛ سلیمی، ۱۳۹۹، ص ۶۸).

فقه معاملات با ارائه اصول و قواعد کلی حاکم بر قراردادها (اصل صحت، اصل لزوم، اصل آزادی قراردادها در چارچوب شرع، لزوم مشروعیت جهت و مورد معامله) و نیز احکام خاص عقود نامعین (صلح، جعاله) ابزار لازم برای تنظیم و ارزیابی قراردادهای نوین، از جمله قراردادهای آموزشی بخش خصوصی، را فراهم میسازد [22] (کاتوزیان، ۱۳۸۷، ج ۱، ص ۱۸۰؛ صفایی، ۱۳۹۸، ج ۱، ص ۱۵۰).

۲.۱.۱. تفاوت فقه با حقوق مدنی در قراردادها

فقه منبع مشروعیت خود را اراده تشریعی الهی میداند. احکام فقهی از منابع دینی (کتاب، سنت، عقل، اجماع) استنباط میشوند و مشروعیت آنها ذاتی و ناشی از حاکمیت خداوند است. در مقابل، حقوق مدنی (به عنوان بخشی از حقوق موضوعه) منبع مشروعیت خود را اراده دولت-ملت (قانونگذار انسانی) میداند. قواعد حقوق مدنی توسط مراجع قانونگذاری بشری وضع و یا به رسمیت شناخته میشوند (کاتوزیان، ۱۳۸۷، ج ۱، ص ۳۵؛ سلیمی، ۱۳۹۹، ص ۵۲).

در نهایت، این پژوهش می‌کوشد تا با ارائه چارچوبی منسجم و علمی، زمینه را برای تدوین قراردادهای آموزشی استاندارد و منطبق با فقه معاملات فراهم آورد و بدین ترتیب به توسعه نظام آموزشی بخش خصوصی در ایران یاری رساند. این امر می‌تواند به افزایش عدالت، شفافیت و رضایت طرفین در قراردادهای آموزشی منجر شود و از بروز اختلافات حقوقی و روانی جلوگیری نماید.

۲. مبانی نظری

مفهوم لغوی و اصطلاحی فقه:

فقه به مثابه نظام حقوقی: فقه اسلامی تنها مجموعه‌ای از احکام فردی نیست، بلکه یک نظام حقوقی جامع (Legal System) با مبانی فلسفی، ارزشی و روش‌شناسی خاص خود محسوب میشود (سلیمی، ۱۳۹۹، ص ۴۵). این نظام، حاکمیت الهی را مبنای مشروعیت قواعد حقوقی میداند و هدف نهایی آن تحقق عدالت، مصلحت فرد و جامعه (جلب منفعت و دفع ضرر) در چارچوب شریعت است [13] (طباطبایی حکیم، ۱۴۱۶ق، ج ۱، ص ۶۰؛ مطهری، ۱۳۷۴، ص ۱۲۲).

جایگاه فقه در نظام حقوقی ایران: پس از انقلاب اسلامی، فقه شیعه منبع اصلی قانونگذاری در جمهوری اسلامی ایران شد. اصل چهارم و اصل ۱۶۷ قانون اساسی صراحتاً بر حاکمیت احکام اسلامی و لزوم استناد قضات به منابع معتبر اسلامی یا فتاوی معتبر در صورت سکوت یا نقص قوانین مدونه تأکید دارند [16] (قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، اصول ۴ و ۱۶۷). بنابراین، فقه زیربنای حقوق موضوعه ایران، از جمله حقوق مدنی و تجارت، را تشکیل میدهد.

ویژگیهای کلیدی فقه معاملات:

توجه به قصد و رضا: صحت معامله منوط به قصد انشای جدی (ایجاب و قبول) و رضایت طرفین است، به طوری که اکراه و اضطرار میتواند معامله را باطل یا

۲.۲. قراردادهای آموزشی در بخش خصوصی

تعریف حقوقی کلی قرارداد آموزشی:

ماهیت عقدی قرارداد آموزشی:

تعریف تخصصی قرارداد آموزشی بخش خصوصی:

ویژگی ۱: ترکیب ماهیت انتفاعی و امانتداری فرهنگی:

ویژگی ۲: عدم تقارن اطلاعاتی (Asymmetric Information):

ویژگی ۳: ابهام در تعیین نتیجه (Difficulty in Outcome Measurement):

ویژگی ۴: حساسیت زمانی و تدریجی بودن اجرا:

ویژگی ۵: نقش برجسته عنصر اعتماد (Trust):

ویژگی ۶: تأثیرپذیری از مقررات دولتی:

ویژگی ۷: تنوع ذی نفعان و پیچیدگی روابط:

ویژگی ۸: حساسیت اخلاقی و روانشناختی مضاعف:

انواع قراردادهای آموزشی و ساختار کلی آنها

آموزش عمومی (پیش دبستانی، دبستان، متوسطه):

آموزش عالی (دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی غیردولتی-غیرانتفاعی):

آموزش های فنی و حرفه‌ای و مهارتی:

آموزشهای آزاد و تخصصی (زبان، کنکور، کامپیوتر و ...):

مبنای تقسیم بندی ۲: طرفین قرارداد:

قرارداد بین مؤسسه آموزشی و فراگیر (در صورت کبر سن و اهلیت) یا والدین.

قرارداد بین یک شخص حقوقی (کارفرما) با یک مؤسسه

فقه دامنه بسیار گسترده تری دارد و علاوه بر تنظیم روابط حقوقی بین افراد (حقوق)، به تکالیف فردی در برابر خدا (عبادات)، اخلاقیات و ارزش های معنوی حاکم بر معاملات میپردازد. هدف فقه تنها نظم حقوقی نیست، بلکه تکامل معنوی فرد و جامعه و تحقق عدالت الهی است. حقوق مدنی اساساً به تنظیم روابط حقوقی و مالی بین اشخاص (حقیقی و حقوقی) با هدف تأمین نظم، امنیت قضایی و پیشبینی پذیری روابط اجتماعی محدود میشود (مطهری، ۱۳۷۴، ص ۹۸؛ صفایی، ۱۳۹۸، ج ۱، ص ۲۵).

در حقوق مدنی ایران (متأثر از حقوق رومی-ژرمنی)، اصل حاکمیت اراده نقش بسیار محوری دارد (ماده ۱۰ قانون مدنی: "قراردادهای خصوصی نسبت به کسانی که آن را منعقد نموده اند در صورتی که مخالف صریح قانون نباشد نافذ است"). طرفین در ایجاد، محتوا و آثار قرارداد آزادی گستردهای دارند، مگر آنکه قانون صریحاً آن را محدود کرده باشد. در فقه معاملات، اگرچه اراده و رضا برای صحت عقد ضروری است، اما این آزادی در چهارچوب بسیار محدودتری توسط احکام شرعی الزامی (مانند حرمت ربا، حرمت غرر فاحش، لزوم مشروعیت مورد معامله و جهت معامله) محصور شده است. قرارداد بر خلاف این احکام، باطل یا غیرنافذ است، حتی اگر طرفین بر آن تراضی کرده باشند [23] (نجفی، ۱۳۶۵، ج ۲۲، ص ۳۵۰؛ کاتوزیان، ۱۳۸۷، ج ۱، ص ۳۶۵؛ ماده ۱۹۰ و ۲۱۵ قانون مدنی که منعکس کننده احکام فقهی هستند).

نقش اخلاق و نیت:

انعطاف پذیری در قالب قرارداد:

ضمانت اجراها:

رویکرد به مفاهیمی مانند ربا و غرر:

تأثیرگذاری در قانونگذاری:

جمع بندی تعامل و تمایز:

آموزشی (پیمانکار) برای ارائه خدمات آموزشی به کارکنان یا گروه خاصی. ساختار حقوقی پیچیده تر با سه ضلعی کارفرما-پیمانکار-فراگیران (کاتوزیان، ۱۳۸۷، ج ۲، ص ۲۸۵).

بلندمدت:

کوتاه مدت: دوره‌های فشرده زبان، کارگاه‌های آموزشی چندروزه، کلاس‌های تقویتی یک ماهه.

با گسترش آموزش الکترونیک، قراردادهای باید به وضوح محل، زمان و نحوه ارائه خدمت (حضور، آنلاین زنده، آفلاین، ترکیبی) و مسئولیت‌های فنی طرفین را مشخص کنند (دستورالعمل اجرایی آموزش الکترونیکی در مؤسسات غیردولتی، ۱۴۰۰).

سربرگ و مشخصات طرفین:

مقدمه (دلایل و اهداف):

ماده ۱: موضوع قرارداد: توصیف دقیق و مشخص خدمت آموزشی مورد تعهد مؤسسه:

مدت زمان دقیق دوره (شروع و پایان، ساعات کلاسی).

نحوه ارائه (حضور، مجازی، ترکیبی - با جزئیات پلتفرم و الزامات فنی).

ماده ۲: تعهدات مؤسسه آموزشی:

ارائه خدمات آموزشی طبق برنامه زمانی و سرفصل‌های تعیین‌شده.

صدور گواهینامه/مدرک معتبر در صورت موفقیت فراگیر (مطابق ضوابط).

حفظ شأن و کرامت فراگیر و پرهیز از هرگونه تبعیض یا آزار.

اطلاع رسانی شفاف در مورد تغییرات مهم.

پرداخت به موقع شهریه و هزینه‌های مقرر (با ذکر مبلغ، اقساط و سررسیدها).

حضور منظم و به موقع در کلاس‌ها و فعالیت‌های آموزشی.

مراقبت از اموال و تجهیزات مؤسسه.

ماده ۴: شهریه و نحوه پرداخت:

زیرمجموعه‌های هزینه (شهریه ثابت، هزینه آزمایشگاه، کتاب، بیمه و ...).

ضمانت اجرای تأخیر یا عدم پرداخت ** (جریمه تأخیر، محرومیت از کلاس، فسخ قرارداد).

ماده ۵: مدت قرارداد:

ماده ۶: ضمانت اجرا و تخلفات:

تخلفات فراگیر:

ماده ۷: فورس ماژور (قوه قاهره):

ماده ۸: حل و فصل اختلافات:

ماده ۹: ضمايم: قرارداد معمولاً دارای ضمايم ضروری است:

سرفصل‌های دقیق و منابع درسی

نرخ نامه و جدول هزینه‌ها (در صورت تفکیک).

ماده ۱۰: قوانین حاکم:

چالش‌های حقوقی در تنظیم ساختار:

تعیین معیارهای عینی و قابل اندازه‌گیری برای "کیفیت آموزشی" در قرارداد بسیار دشوار است.

شرایط استرداد شهریه: تعیین شرایط عادلانه و شفاف برای کسر هزینه‌ها در صورت انصراف فراگیر چالش

برانگیز است و گاه منجر به دعاوی قضایی میشود.

دارد^[40] (مهدوی تبریزی، ۱۳۹۵، ص ۱۳۵).

تضمین تطابق کلیه شروط (به ویژه شرط عدم استرداد، شرط جریمه، شرط تغییر مدرس) با احکام فقهی مانند لزوم مشروعیت جهت معامله، منع غرر و ربا نیازمند دقت نظر فقیه است (شیرازی، ۱۳۹۸، ص ۷۵).

حدود مسئولیت مؤسسه در قبال حوادث جسمی برای فراگیر در محیط آموزشی یا آسیب های روانی ناشی از عملکرد نامناسب مربیان نیاز به صراحت دارد.

استرس ناشی از ابهام:

احساس بی عدالتی:

کاهش انگیزه: شروط سختگیرانه انضباطی بدون در نظر گرفتن تفاوت های فردی و مشکلات شخصی فراگیر ممکن است انگیزه یادگیری را تضعیف کند.

تمرکز بیش از حد قرارداد بر جنبه های مالی و تعهدات مادی، ممکن است به رابطه اخلاقی و اعتمادمحور مدرس-متعلم آسیب بزند (فرمehینی فراهانی و همکاران، ۱۳۹۹، ص ۷۲).

تضمین کیفیت اتصال و پلتفرم: تعیین مسئولیت در قبال قطعی اینترنت یا اختلال در سامانه.

ارزیابی و نظارت الکترونیکی: روش های رفع تقلب و تضمین سلامت آزمون ها.

تعهدات مضاعف مؤسسه در حفظ اطلاعات حساس فراگیران (دستورالعمل اجرایی آموزش الکترونیکی در مؤسسات غیردولتی، ۱۴۰۰).

قرارداد جداگانه ای که مؤسسه با مدرس منعقد میکند. موضوع آن تعهد مدرس به تدریس دروس مشخص با کیفیت معین در ازای حق التدریس است. این قرارداد ارتباط مستقیم با تعهد مؤسسه در قبال فراگیر دارد و تخلف مدرس، مسئولیت مؤسسه را در پی

قرارداد بین مؤسسه مادر (اعطاکننده فرانچایز) و مؤسسه محلی (گیرنده فرانچایز) برای استفاده از نام، روش آموزشی و پشتیبانی مؤسسه مادر در ازای پرداخت حق امتیاز. تنظیم دقیق حدود اختیارات، کیفیت کنترل و مسئولیتها حیاتی است^[41] (حسینی، ۱۳۹۹، ص ۶۲).

اصل صحت: فرض بر صحت قرارداد و تعهدات مندرج در آن است مگر خلافش ثابت شود.

لزوم رضا و قصد: رضایت واقعی طرفین (به ویژه والدین در مورد کودکان) و قصد جدی انعقاد عقد ضروری است.

لزوم مشروعیت جهت و مورد معامله: محتوای آموزشی و هدف از قرارداد نباید مغایر با موازین شرعی و اخلاقی باشد.

لزوم رعایت انصاف و عدالت: شروط قرارداد نباید منجر به ضرر فاحش یک طرف (به ویژه متعلم) یا اجحاف شود^[42] (نجفی، ۱۳۶۵، ج ۲۲، ص ۳۵۵؛ شیرازی، ۱۳۹۸، ص ۸۰).

پیشنهاد: گنجاندن شرایط تضمین کیفیت نسبی (مانند حداقل ساعات تدریس، صلاحیت مدرسان، حداقل امکانات)، شرایط استرداد شهریه منصفانه و شفاف و شیوه نامه حل اختلاف درون سازمانی با حضور نماینده والدین/فراگیران، میتواند به کاهش ابهامات و افزایش اعتماد و رضایت روانشناختی کمک شایانی کند (نصیری و همکاران، ۱۳۹۷، ص ۵۵).

فقه اسلامی، به عنوان نظامی جامع برای تنظیم روابط انسانی بر اساس شریعت، نقش بنیادینی در تدوین و ارزیابی قراردادهای آموزشی بخش خصوصی ایفا می کند. این نقش تنها محدود به مشروعیت سنجی ظاهری نیست، بلکه ارائه دهنده چارچوبی اخلاقی و حقوقی برای تضمین عدالت، شفافیت و تعادل در روابط بین

طرفین باید عاقل، بالغ و رشید باشند. انعقاد قرارداد توسط صغیر یا مجنون بدون اذن ولی، باطل است. مؤسسه نیز باید دارای شخصیت حقوقی معتبر و نماینده آن دارای اختیارات لازم باشد (نجفی، 1404ق، ج 22).

موضوع اصلی قرارداد آموزشی، ارائه و دریافت علم نافع و مشروع است. بنابراین، آموزش موضوعات حرام (مانند شیوه‌های کلاهبرداری، جادوگری مضر) یا در مؤسسه‌ای که به فعالیت‌های خلاف شرع مشهور است، باعث بطلان قرارداد می‌شود. همچنین، جهت انعقاد قرارداد باید مشروع باشد؛ مثلاً اگر مؤسسه‌ای با جهت نشر عقاید ضاله یا انجام فعالیت‌های سیاسی مخالف نظام اسلامی قرارداد منعقد کند، این قرارداد باطل خواهد بود [49] (طباطبایی یزدی، 1415ق؛ محقق داماد، 1406ق).

موضوع تعهدات باید به اندازه‌ای معین و مشخص باشد که از جهل منجر به نزاع جلوگیری کند. این شامل مشخص بودن دقیق دوره آموزشی، سرفصل‌های اصلی، مدت زمان، تعداد جلسات، مبلغ و زمان‌بندی پرداخت شهریه، و تعهدات دقیق مؤسسه (مانند امکانات، مدرک معتبر) و تعهدات فراگیر (مانند حضور منظم، انجام تکالیف) است [50] (امام خمینی، 1379، ج 1؛ کاتوزیان، 1392).

3.1.3 قواعد فقهی مرتبط با «ید» و «تملیک»

قاعده ید (ید، دلیل مالکیت است):

قاعده تملیک (عقد، موجب تملیک و تملک می‌شود):

نتیجه کاربردی:

نتیجه‌گیری و جمع‌بندی نهایی

چالش‌های حقوقی عمده شامل ابهام در تعریف "کیفیت آموزشی"، تضمین نتایج، شرایط استرداد شهریه، و مسئولیت مدنی مؤسسات است (فرمehنی فراهانی و همکاران، ۱۳۹۹). فقدان مقررات یکپارچه و تعارض

مؤسسات آموزشی خصوصی و فراگیران (یا والدین آنها) است. اصول و قواعد فقهی، به مثابه ستون‌های استوار، زیربنای حقوقی این قراردادها را تشکیل می‌دهند و پاسخگوی چالش‌های نوظهور در این عرصه هستند [43] (شهید صدر، 1395).

مبنای حقوق قراردادها در اسلام، بر اصولی استوار است که ریشه در قرآن کریم، سنت پیامبر (ص) و ائمه اطهار (ع) و عقل سلیم دارند. این اصول، حاکم بر کلیه معاملات، از جمله قراردادهای آموزشی خصوصی، بوده و تضمین‌کننده صحت، لزوم و انصاف در تعهدات طرفین می‌باشند [44] (موسوی بجنوردی، 1389).

اصل حاکمیت اراده از ارکان اساسی فقه معاملات است. قرآن کریم با عبارت «أَوْفُوا بِالْعُقُودِ» [45] (سوره مائده، آیه 1) و «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ» (سوره مائده، آیه 1)، بر لزوم وفای به عهد و پیمان‌ها تأکید می‌کند. این آیات، مبنای قاعده لزوم عقود در فقه اسلامی قرار گرفته‌اند. بر اساس این قاعده، هرگاه عقدی به طور صحیح منعقد گردد، برای طرفین لازم الاتباع بوده و هیچ یک حق فسخ یکجانبه آن را ندارند، مگر در موارد خاصی که شرط خیار یا اقاله پیش‌بینی شده باشد [46] (امام خمینی، 1379، ج 1؛ نجفی، 1404ق، ج 22).

3.1.2 شرایط صحت قرارداد از دیدگاه فقه (قصد، رضایت، مشروعیت موضوع)

قصد و رضایت (ایجاب و قبول): ** طرفین قراردادی (مدیر مؤسسه یا نماینده قانونی او و فراگیر یا ولی قانونی او در صورت صغیر بودن) باید با قصد جدی و رضایت کامل، اقدام به انعقاد عقد نمایند. هرگونه اکراه، اجبار یا فریب (تدلیس) که منجر به سلب رضایت یکی از طرفین شود، عقد را غیرنافذ یا باطل می‌سازد [48] (حلی، 1410ق؛ امام خمینی، 1379، ج 1). در قراردادهای آموزشی، ارائه اطلاعات نادرست یا ناقص درباره کیفیت آموزش، اساتید، امکانات یا آینده شغلی می‌تواند مصداق تدلیس و موجب حق فسخ برای فراگیر باشد.

احتمالی قوانین مدنی با احکام فقهی، پیچیدگی‌های حقوقی را تشدید می‌کند.

چالش‌های روانشناختی نظیر کاهش اعتماد، احساس بی‌عدالتی، و استرس ناشی از ابهام در تعهدات، مستقیماً بر کیفیت یادگیری و روابط طرفین تأثیر می‌گذارند. شروط یک‌جانبه به نفع مؤسسات (مانند شرایط سخت استرداد شهریه) می‌توانند به کاهش انگیزه فراگیران و آسیب‌های عاطفی منجر شوند (اسلامی ندوشن، ۱۳۹۶؛ نصیری و همکاران، ۱۳۹۷).

قواعد فقهی "ید" و "تملیک" (شهید ثانی، ۱۴۱۰ق؛ محقق داماد، ۱۴۰۶ق) چهارچوبی برای توزیع عادلانه تعهدات ارائه می‌دهند: مؤسسه مالک تدریجی شهریه در قبال ارائه آموزش است و تخلف از تعهدات، حق فسخ و استرداد مالی را برای فراگیران ایجاد می‌کند.

هماهنگی بین قوانین مدنی و فقهی از طریق اصلاح مقررات خاص آموزشی (مانند قانون تأسیس مدارس غیردولتی، ۱۳۹۵) و استفاده از ظرفیت‌های فقه پویا، امکان توسعه چارچوب‌های حقوقی منسجم‌تر را فراهم می‌آورد (صفایی، ۱۳۹۸، ج ۱).

نقش نظارتی نهادهای دولتی (وزارت‌های آموزش و پرورش، علوم) باید با تمرکز بر کنترل کیفیت خدمات و تضمین انطباق قراردادها با موازین فقهی تقویت شود. این امر به خصوص در قراردادهای فرانچایز و آموزش الکترونیکی حیاتی است (دستورالعمل آموزش الکترونیکی، ۱۴۰۰).

محدودیت پژوهش حاضر تمرکز صرف بر چارچوب نظری فقه امامیه و نظام حقوقی ایران است. مطالعه تطبیقی با نظام‌های حقوقی دیگر و بررسی میدانی اثربخشی راهکارهای پیشنهادی، می‌تواند در تحقیقات آتی مورد توجه قرار گیرد.

منابع

صفایی، سید حسین؛ و رحیمی، حبیب‌الله. (۱۴۰۱). حقوق قراردادهای خاص: عقود معین و نامعین. تهران: انتشارات سمت. (تحلیل قراردادهای آموزشی در چارچوب عقود اسلامی)

فرمehنی فراهانی، محسن؛ و همکاران. (۱۳۹۹). "تحلیل چالش‌های حقوقی و روانشناختی قراردادهای آموزشی در مراکز غیردولتی". فصلنامه پژوهش‌های حقوقی، ۱۹(۴۵)، ۶۷-۹۲. (مقاله پژوهشی با تمرکز بر چالش‌های دوگانه)

موسوی بجنوردی، سید محمد. (۱۳۸۹). قواعد فقهیه (جلد ۱: قواعد معاملات). قم: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی(ره). (مرجع فقهی برای اصول حاکم بر قراردادها)

اسلامی ندوشن، محمدعلی. (۱۳۹۶). روانشناسی قراردادهای در نظام آموزشی. تهران: انتشارات روان‌سنجی. (تمرکز بر ابعاد روانشناختی)

سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور. (۱۴۰۰). دستورالعمل اجرایی قراردادهای آموزشی مؤسسات خصوصی. (سند رسمی تنظیم‌شده توسط نهاد ناظر)

پاورقی

[1] دانش آموخته سطح ۲ سفیران هدایت .
amirfgh32@gmail.com

[2] دانش آموخته سطح ۲ سفیران هدایت .
mwbaylhwly@gmail.cim

- [15] سبجانی، جعفر. (۱۴۲۱ق). الرسائل الاربع (چاپ اول). قم: مؤسسه امام صادق(ع).
- [16] قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.
- [17] شهید ثانی، زینالدین بن علی. (۱۴۱۳ق). مسالک الافهام الی تنقیح شرائع الاسلام (چاپ اول). قم: مؤسسه المعارف الاسلامیه.
- [18] حلی (علامه حلی)، حسن بن یوسف بن مطهر. (۱۴۱۰ق). تذکره الفقهاء (چاپ اول). قم: مؤسسه آل البیت(ع).
- [19] نجفی، محمدحسن. (۱۳۶۵). جواهر الکلام فی شرح شرائع الاسلام (ج ۲۲). تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- [20] کاتوزیان، ناصر. (۱۳۸۷). قواعد عمومی قراردادها (ج ۱ و ۲) (چاپ هفتم). تهران: شرکت سهامی انتشار.
- [21] صدر، سید محمدباقر. (۱۳۹۰). اقتصادنا (ترجمه محمدکاظم موسوی) (چاپ بیست و هشتم). تهران: انتشارات اسلامی.
- [22] صفایی، سید حسین؛ و رحیمی، حبیب الله. (۱۴۰۰). حقوق قراردادها: عقود معین (ج ۲) (چاپ پانزدهم). تهران: انتشارات سمت.
- [23] نجفی، محمدحسن. (۱۳۶۵). جواهر الکلام فی شرح شرائع الاسلام (ج ۲۲). تهران: دارالکتب الاسلامیه.
- [24] طباطبایی حکیم، سید محسن. (۱۴۱۶ق). مستمسک العروه الوثقی (چاپ چهارم). بیروت: دار احیاء التراث العربی.
- [25] صفایی، سید حسین. (۱۳۹۸). دوره مقدماتی حقوق مدنی: قواعد عمومی قراردادها (ج ۱) (چاپ سی و دوم). تهران: نشر میزان.
- [3] دانش آموخته سطح سه حوزه علمیه تهران. Reza.moradi.7293@gmail.coM
- [4] رکلا. (۲۰۲۴). نمونه قرارداد تدریس خصوصی را به طور کامل بشناسید!
- [5] سیویلیکا. (۲۰۲۵). تحلیل احکام معاملات و قراردادها در فقه اسلامی.
- [6] دانشنامه فقه معاصر. (۲۰۲۲). دخالت دولت در قراردادهای خصوصی.
- [7] جکل. (۲۰۲۴). تفسیر فقهی-حقوقی قاعده "العقد شریعة المتعاقدين" در قراردادهای جدید بین المللی.
- [8] محمودی، م. (۲۰۱۶). شناسایی عوامل موثر بر الگوی حکمرانی تربیتی مناسب در نظام آموزشی.
- [9] حسنی، ب. و بیاتی، م. (۲۰۲۴). بررسی فقهی حقوقی قراردادهای مشارکت عمومی- خصوصی در نظام حقوقی ایران.
- [10] ابن منظور، محمد بن مکرم. (۱۴۱۴ق). لسان العرب (چاپ سوم). بیروت: دار صادر.
- [11] حلی (علامه حلی)، حسن بن یوسف بن مطهر. (۱۴۱۷ق). منتهی المطلب فی تحقیق المذهب (چاپ اول). مشهد: مجمع البحوث الاسلامیه.
- [12] مکارم شیرازی، ناصر. (۱۴۲۷ق). انوار الفقاهه (کتاب البیع) (چاپ اول). قم: انتشارات مدرسه امام علی بن ابیطالب(ع).
- [13] مطهری، مرتضی. (۱۳۷۴). نظام حقوق زن در اسلام (چاپ بیست و دوم). تهران: انتشارات صدرا.
- [14] موسوی بجنوردی، سید حسن. (۱۳۷۷). قواعد فقهیه (ج ۱) (چاپ سوم). تهران: مؤسسه عروج.

- [35] موسوی بجنوردی، سید حسن. (۱۳۸۲). قراردادهای خصوصی در فقه امامیه. تهران: مؤسسه عروج.
- [36] آئین نامه اجرایی مدارس و مراکز آموزشی و پرورشی غیردولتی. (۱۳۹۶). مجلس شورای اسلامی.
- [37] آیین نامه مؤسسات آموزش عالی غیرانتفاعی. (۱۳۷۲). وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
- [38] اساس نامه دانشگاه آزاد اسلامی. مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- [39] قانون نظام صنفی کشور.
- [40] مهدوی تبریزی، حسین. (۱۳۹۵). حقوق قراردادهای آموزشی. تهران: نشر دادگستر.
- [41] حسینی، سید حسن. (۱۳۹۹). حقوق قراردادهای فرانچایز در ایران. تهران: انتشارات جنگل.
- [42] شیرازی، ناصر مکارم. (۱۳۹۸). انوار الفقاهه: کتاب الاجاره (چاپ اول). قم: انتشارات مدرسه امام علی بن ابی طالب (ع).
- [43] شهید صدر، سید محمدباقر. (1395). اقتصادنا. ترجمه محمدکاظم موسوی. انتشارات اسلامی.
- [44] موسوی بجنوردی، سید حسن. (1389). قواعد فقهیه (ج 1 و 2). نشر مجد.
- [45] قرآن کریم. (ترجمه مهدی الهی قمشه‌ای). (1380). انتشارات پیام عدالت.
- [46] نجفی، محمدحسن. (1404ق). جواهر الکلام فی شرح شرائع الاسلام (ج 22، 36). دار احیاء التراث العربی.
- [47] کاتوزیان، ناصر. (1392). قواعد عمومی
- [26] انصاری، مرتضی بن محمدامین. (۱۴۱۵ق). المکاسب (چاپ اول). قم: کنگره جهانی بزرگداشت شیخ اعظم انصاری.
- [27] کاتوزیان، ناصر. (۱۳۸۷). قواعد عمومی قراردادهای (ج ۱) (چاپ هفتم). تهران: شرکت سهامی انتشار.
- [28] سلیمی، علی. (۱۳۹۹). فلسفه حقوق قراردادهای در فقه امامیه و حقوق ایران (چاپ دوم). تهران: شرکت سهامی انتشار.
- [29] شهیدی، مهدی. (۱۳۹۸). تشکیل قراردادهای تعهدات (چاپ سیزدهم). تهران: نشر مجد.
- [30] نصیری، فاطمه؛ رضایی زاده، مرتضی؛ و امیری، علیرضا. (۱۳۹۷). بررسی چالش های حقوقی و روانشناختی قراردادهای آموزشی مدارس غیردولتی از دیدگاه ذینفعان. فصلنامه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، ۹(۴)، ۳۹-۶۰.
- [31] فرمهبینی فراهانی، محسن؛ رضایی، علی؛ و نوروزی، رضا علی. (۱۳۹۹). تحلیل چالش های حقوقی و روانشناختی قراردادهای آموزشی در مراکز غیردولتی. فصلنامه پژوهش های حقوقی، ۱۹(۴۵)، ۶۷-۹۲.
- [32] خواجه پور، حمیدرضا. (۱۳۹۸). مطالعه تطبیقی قراردادهای آموزشی در حقوق ایران و فقه امامیه (پایان نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه تهران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی.
- [33] اسلامی ندوشن، محمدعلی. (۱۳۹۶). روانشناسی قراردادهای آموزشی و آثار آن بر یادگیرنده. تهران: انتشارات دانژه.
- [34] قانون تأسیس و اداره مدارس و مراکز آموزشی و پرورشی غیردولتی. (۱۳۹۵). مجلس شورای اسلامی.

قراردادها (ج 1 و 4). شرکت سهامی انتشار.

طالب(ع).

[48] حلّی، ابن ادريس. (1410ق). السرائر الحاوی
لتحرير الفتاوى (ج 2). دفتر انتشارات اسلامي.

[49] طباطبائي يزدي، سيد محمدکاظم. (1415ق).
العروة الوثقى (ج 1). مؤسسة النشر الاسلامي.

[50] امام خميني، سيد روح الله. (1379). تحرير
الوسيله (ج 1 و 2). مؤسسه تنظيم و نشر آثار امام
خميني(ره).

[51] مكارم شيرازي، ناصر. (1427ق). انوار الفقاهه
(كتاب البيع). انتشارات مدرسه امام علي بن ابي

[52] شهيد ثاني، زين الدين بن علي. (1410ق).
مسالك الافهام الى تنقيح شرائع الاسلام (ج 3). مؤسسة
المعارف الاسلامية.

[53] محقق داماد، سيد مصطفى. (1406ق). قواعد
فقه (بخش مدني، ج 1 و 3). مركز نشر علوم اسلامي.

[54] مطهری، م. (۱۳۷۴). نظام حقوق زن در اسلام
(چاپ بيست و دوم). انتشارات صدرا